

Risk ve Belirsizlik Altında Karar Verme

Bölüm 1 Karar Analizleri

KONU 6

Karar Verme Aşamasındaki Bileşenler

Gelecekte gerçekleşmesi mümkün olan olaylar “**Olası Durumlar**” şeklinde ifade edilebilir.

Değişik olası durumlar altında oluşabilecek farklı ödeme değerlerinin yer aldığı çizelgeye “**Ödeme Tablosu**” denilmektedir.

Söz konusu tablodan yola çıkılarak karar verme aşamasındaki yöneticiye önemli bilgiler sunulabilmektedir.

Karar	Olası Durumlar	
	A	b
1	Ödeme 1a	Ödeme 1b
2	Ödeme 2a	Ödeme 2b

Olasılık Değerleri Olmadan Karar Verme

Kullanılan Temel Yöntemler

Maximax Maximin
Minimax regret Hurwicz
Eşdeğer İhtimal

Karar (Satın Alma)	Olası Durumlar	
	Güçlü Ekonomik Koşullar	Zayıf Ekonomik Koşullar
Apartman inşası	50000	30000
Ofis inşası	100000	- 40000
Depo inşası	30000	10000

3

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

1. Maximax Karar Kriteri

4

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

Maximax Kriteri

Ödeme değerlerinin maksimumunu bulunun ve bunlar arasından maksimum değer seçilir.
(Minimum maliyetli değerlerin en küçüğü)

Ödeme Tablosu

Karar (Satın Alma)	Olası Durumlar	
	Güçlü Ekonomik Koşullar	Zayıf Ekonomik Koşullar
Apartman inşası	50000	30000
Ofis inşası	100000	- 40000
Depo inşası	30000	10000

Maksimum ödeme değeri seçilir

5

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

2. Maximin Karar Kriteri

6

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

Maximin Kriteri

Minimum ödeme değerlerinin maksimum olanı seçilir.

Ödeme Tablosu

Karar (Satın Alma)	Olası Durumlar	
	Güçlü Ekonomik Koşullar	Zayıf Ekonomik Koşullar
Apartman inşası	50000	30000
Ofis inşası	100000	- 40000
Depo inşası	30000	10000

Maksimum ödeme değeri seçilir

7

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

3. Minimax Pişmanlık Karar Kriteri

8

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

Minimax Pişmanlık Kriteri

Minimum ödeme değerlerinin maksimum değerli olanı seçilir.

Güçlü Ekonomik Koşullar

$$100000 - 50000 = 50000$$

$$100000 - 100000 = 0$$

$$100000 - 30000 = 70000$$

Zayıf Ekonomik Koşullar

$$30000 - 30000 = 0$$

$$30000 - (-40000) = 70000$$

$$30000 - 10000 = 20000$$

Pişmanlık Matrisi

Karar (Satın Alma)	Olası Durumlar	
	Güçlü Ekonomik Koşullar	Zayıf Ekonomik Koşullar
Apartman inşası	50000	0
Ofis inşası	0	70000
Depo inşası	70000	20000

Minimum pişmanlık değeri seçilir

9

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

4. Hurwicz Karar Kriteri

10

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

Hurwicz Kriteri

İyimserlik katsayısı : α
Kötümserlik Katsayısı : $1 - \alpha$
(kötümser) $0 < \alpha < 1$ (iyimser)

Karar (Satin Alma)	Olası Durumlar	
	Güçlü Ekonomik Koşullar	Zayıf Ekonomik Koşullar
Apartman inşası	50000	30000
Ofis inşası	100000	- 40000
Depo inşası	30000	10000

11

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

Hurwicz Kriteri

Karar	Değerler	En iyi sonuç
Apartman inşası	$50000 (0.4) + 30000 (0.6) = 38000$	↙
Ofis inşası	$100000 (0.4) - 40000 (0.6) = 16000$	
Depo inşası	$30000 (0.4) + 10000 (0.6) = 18000$	

Hurwicz kriterine göre karar verilirken; en iyi koşullardaki ödeme değerleri α ile çarpılırken, geriye kalan değerler ise kötümserlik katsayısı ile çarpılır. Sonuç olarak, tüm karar alternatiflerine göre en iyi değer seçilir.

12

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

5. Eşdeğer Olasılık Karar Kriteri

13

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

Eşit Olasılık Kriteri

Eşit olasılık kriterine göre karar verilirken; olası durumlar altında yer alan her ödeme değeri eşit olasılık katsayısı ile çarpılır ve elde edilen sonucun en yüksek olanı tercih edilir.

Karar	Değer	En iyi değer
Apartman inşası	$50000 (0.5) + 30000 (0.5) = 40000$	
Ofis inşası	$100000 (0.5) - 40000 (0.5) = 30000$	
Depo inşası	$30000 (0.5) + 10000 (0.5) = 20000$	

14

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

6. Olasılıklar Altında Karar Verme (Beklenen Değer Yaklaşımı)

15

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

Olasılıklar Altında Karar Verme

Beklenen Değer (EV): her karar ilişkin ödeme değeri, olası duruma ilişkin olasılık ile çarpılarak tespit edilir.

$$E(x) : \sum_{i=1}^n X_i \cdot P(x_i),$$

N: "x" rassal değişkeninin aldığı değerlerin sayısı

$$EV (\text{apartman}) : 50.000 \cdot (0,6) + 30.000 \cdot (0,4) = 42.000 \$$$

$$EV (\text{Ofis}) : 100.000 \cdot (0,6) + (-40.000 \cdot (0,4)) = \mathbf{44.000 \$}$$

$$EV (\text{depo}) : 30.000 \cdot (0,6) + 10.000 \cdot (0,4) = 22.000 \$$$

En iyi sonuç

En iyi karar **beklenen değeri en yüksek** olan seçenektir.

16

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

Olasılıklar Altında Karar Verme

Beklenen Fırsat Kaybı (EOL); her karara ilişkin beklenen pismanlık değeridir.

$$\begin{aligned} \text{EOL (apartman)} &: 50.000.(0,6) + 0.000.(0,4) = 30.000 \$ \\ \text{EOL (Ofis)} &: 0.000.(0,6) + (70.000.(0,4)) = \mathbf{28.000 \$} \\ \text{EOL (depo)} &: 70.000.(0,6) + 20.000.(0,4) = 50.000 \$ \end{aligned}$$

En iyi sonuç

En iyi karar; **beklenen fırsat kaybı değeri en düşük** olan seçeneğin tercihidir.

“EV” ve “EOL” kriterlerine göre bulunan sonuçlar aslında aynı unusuru işaret etmektedir.

17

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ

Olasılıklar Altında Karar Verme

Mükemmel Bilgilendirmenin Beklenen Değeri (EVPI); Karar vericinin ilave bilgiye ödeyebileceği maksimum değerdir.

Karar (Satın Alma)	Olası Durumlar	
	Güçlü Ekonomik Koşullar (p=0,6)	Zayıf Ekonomik Koşullar (p=0,4)
Apartman inşası	50000	30000 EVPI
Ofis inşası	100000 EVPI	- 40000
Depo inşası	30000	10000

$$\begin{aligned} \text{EV (mükemmel bilgi var)} &: 100.000.(0,6) + 30.000.(0,4) = 72.000 \$ \\ \text{EV (mükemmel bilgi yok)} &: 100.000.(0,6) + (-40.000.(0,4)) = \mathbf{44.000 \$} \\ \text{EVPI} &: \text{EV (mükemmel bilgi varsa)} - \text{EV (mükemmel bilgi yoksa)} \\ \text{EVPI} &: 72.000 - 44.000 = \mathbf{28.000 \$} \end{aligned}$$

En iyi kararda; **“EVPI” değeri ile “EOL” değeri birbirine eşit olacaktır.**

18

Prof. Dr. Fazıl GÖKGÖZ